

تحلیل عوامل موثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی (مطالعه موردی؛ شهرستان فراهان، استان مرکزی)

مستانه غنجی^۱

زهرا خشنودی فر^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۲/۰۲، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۵/۱۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تحلیل عوامل موثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی، در شهرستان فراهان، استان مرکزی بود. پژوهش از نوع کاربردی و روش آن از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری شامل ۳۵۶ نفر مؤسسان کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در استان مرکزی (شهرستان فراهان) بود که بر اساس فرمول کوکران و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب، ۱۰۰ نفر از جامعه تحقیق، انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. یافته‌ها نشان داد که در میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین، عامل‌های توانایی رقابت با سایر کسب و کارها، کیفیت محصولات و توانایی مقابله با رویدادهای غیرمنتظره، سه اولویت اول اثرگذار و سخت‌گیری زیاد بانک‌ها در پرداخت تسهیلات، عدم پرداخت به موقع اعتبارات و مشکلات بروکراسی اداری به ترتیب اهمیت به عنوان مشکلات راه اندازی این کسب و کارها مطرح می‌باشند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای عملکرد بانک کشاورزی، ویژگی‌های کارآفرینانه مؤسسان کسب و کارهای کوچک و متوسط، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و مدت فعالیت کسب و کار بیشترین تاثیر را بر متغیر وابسته، موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی، داشته که در مجموع ۷۷/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند.

واژگان کلیدی: کسب و کار کوچک و متوسط، کارآفرینی، بخش کشاورزی، عوامل موفقیت.

۱. دانش‌آموخته دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۲. عضو هیات علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان، ایران.

۱. مقدمه

هسته اصلی فرایند حرکت جوامع، حرکت به سوی یک اقتصاد رقابتی، ایجاد بخش خصوصی، توسعه کارآفرینی و ایجاد کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs)^۱ می‌باشد. کسب و کارهای کوچک و متوسط امروزه به عنوان عامل عمده رشد ساختار صنعتی بسیاری کشورها محسوب می‌شوند (Commercial Ministry, 2004). از جمله کارکردهای منحصر به فرد این کسب و کارها، اشتغال‌زایی، توزیع ثروت در جامعه، توسعه مناطق حاشیه‌ای، تأمین تولیدات موردنیاز کشورها، تربیت نیروی انسانی موردنیاز صنایع و کسب و کارهای بزرگ می‌باشد (Kananee and Mousavi, 2006). کشورهای پیشرفته از دهه‌های قبل و برخی کشورهای در حال توسعه در دهه‌های اخیر، باتوجه به نقش مؤثر و مثبت کارآفرینان اقتصادی در توسعه جامعه، از این پتانسیل برای رویارویی با مشکلاتی چون رکود، تورم و بیکاری و نبود امکان اشتغال بهره‌برداری کرده‌اند. (Sheikhan and Rezazadeh, 2002) کارآفرینان با ایده و اندیشه نو و با ایجاد یک کسب و کار، محصول جدید را به جامعه معرفی می‌کنند. اصولاً این افراد در همه جوامع حضور دارند و یک بستر و زمینه مناسب می‌تواند این حضور را پررنگ‌تر سازد. (Ahmad Pour Dariani, 2000)

ایران به‌عنوان یکی از کشورهای عمده تولید و صادرکننده نفت، جزء کشورهای با درآمد متوسط (درآمد سرانه ۴۷۰۰ دلار) وضعیت نامناسبی در تأمین فضای سرمایه‌گذاری و کسب و کار در کشور داشته است. در سال ۲۰۱۲، ایران در ۶ زیرشاخص از ۱۰ زیرشاخص سهولت کسب و کار، جزء سه کشور ضعیف منطقه بوده است. هرچند سیاست‌های مختلفی برای بهبود فضای کسب‌وکار در سال‌های اخیر به اجرا درآمده، اما وسعت و تاثیرگذاری این اصلاحات در حدی نبوده است که بهبودی در جایگاه جهانی و منطقه‌ای ایران در این شاخص به دنبال داشته باشد (Baskha, 2011). از طرفی به رغم داشتن جمعیتی هوشمند و مستعد و نیز برخورداری از منابع طبیعی فراوان، تولید ناخالص داخلی (GDP) در سطح پائینی است و شمار قابل توجهی از نیروهای جوان و حتی تحصیلکرده از امکان اشتغال بی‌بهره‌اند و بر اولویت ایجاد کار در دیگر فعالیت‌های دولتی در سطوح گوناگون تأکید می‌شود. می‌توان گفت میزان موفقیت دولت در فراهم آوردن شرایط مناسب برای فعالیت بخش خصوصی که بخش اعظم آن‌ها در چارچوب بنگاه‌های کوچک و متوسط فعالیت می‌کنند، بستگی دارد. در ایران ۹۹٫۴ درصد از کسب و کارهای موجود، شامل کسب و کارهای کوچک و متوسط است که بیش از ۶۰ درصد نیروی کار بخش خصوصی در این موسسات خدمت می‌کنند و سهم ارزش افزوده آن‌ها در اقتصاد معادل ۳۴ درصد برآورد شده است (Sheghaghee and Shafee, 2005). در حالی که تنها ۱۷ درصد ارزش افزوده صنعت کشور متعلق به آن‌ها است (Kord, 2012). افزون بر این بسیاری از کسب و کارها، به سبب بهره‌وری اندک، فقدان تقاضا و عواملی دیگر در آستانه تعطیلی هستند یا تعطیل شده‌اند و از طرفی امکانات رقابتی کشور هم در بازارهای جهانی اندک است، از این‌رو، توسعه کسب و کارهای

¹. Small and Medium Enterprises

کارآفرینانه، رویکردی ضروری جهت توسعه در بخش خصوصی و اشتغال نیروهای تحصیلکرده است (Sheikhan and Rezazadeh, 2002).

گسترش کسب و کارهای کوچک و متوسط در چهار بُعد می‌تواند باعث تحول در جامعه شود؛ در بُعد اجتماعی، گسترش کسب و کارها موجب افزایش اشتغال می‌گردد؛ در بُعد اقتصادی، توزیع درآمد در جامعه همگون‌تر شده؛ و در بُعد سیاسی، ایجاد این کسب و کارها موجب پخش شدن فرصت‌ها در میان مردم می‌شود و در بُعد شخصی، یعنی فضایی مناسب‌تر برای بروز خلاقیت‌های انسان‌های اقتصادی فراهم خواهد کرد. تحول در این چهار بُعد، با نوعی افزایش پویایی و انعطاف‌پذیری آن در برابر تغییر و تحولات جهانی نیز همراه است (Nouri et al, 2006).

موفقیت در کسب و کار هیچ‌گاه به صورت خودبخودی و یا بر اساس شانس نیست و این موفقیت اصولاً به سازمان‌دهی و بصیرت فرد راه‌انداز کسب و کار بستگی دارد و تضمینی برای آن وجود ندارد. شروع یک کسب و کار همیشه ریسک‌پذیر است و شانس موفقیت اندک می‌باشد. بنابر گزارش اداره کسب و کارهای کوچک در آمریکا (SBA) بیش از ۵۰ درصد کسب و کارهای کوچک در سال‌های اول با شکست مواجه شده و ۹۰ درصد آن‌ها در ۵ سال اول از بین می‌روند (Iranian Entrepreneurship Home, 2008). پژوهش‌ها و مطالعات مختلفی در ایران و جهان به بررسی عوامل تعیین‌کننده و تاثیرگذار بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط پرداخته‌اند که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

از دیدگاه (Paauwe, 2005) یکی از عوامل کلیدی در موفقیت یا شکست SMEs، مدیریت کارای منابع انسانی آن‌هاست. جنبه‌ی اصلی کارآفرینی همانا شناسایی و بهره‌برداری از فکرهای فرصت‌طلبانه برای گسترش کسب و کارهای کوچکتر است (Brockhaus, 1980). همچنین (Nourman Scarborough, 1990) طی پژوهشی در کارولینای جنوبی به این نتیجه رسید که مهم‌ترین دلایل شکست کسب و کارهای کوچک و متوسط عبارت‌اند از: نداشتن سرمایه کافی، به جریان انداختن ضعیف نقدینگی، برنامه‌ریزی نامناسب و ناکافی، در نظر نگرفتن رقابت، بازاریابی ضعیف، نداشتن انعطاف‌پذیری لازم، عدم آینده‌نگری، انجام ندادن تمام امور به‌طور کامل و بی‌عیب و نقص، عدم وجود مدیر عالی و کارمندان در حد معمولی و همچنین رشد کنترل نشده یک تجارت کوچک که خیلی ساده و سریع رشد می‌کند و می‌تواند موجبات ورشکستگی خود را فراهم آورد. در واقع نورمن اسکاربو عامل اصلی شکست کسب و کارها را در عدم سرمایه کافی می‌داند (Nouri et al, 2006).

(Acs et al, 1993) وابستگی به محیط را عامل اصلی شکست کسب و کارهای کوچک و متوسط دانسته و (Narain, 2005) دسترسی کمتر به اطلاعات تکنولوژیکی را مهم‌ترین عامل برشمرده است. در تحقیقی که در سنگاپور توسط (Ghosh, 2001) ، با انتخاب ۵۰ کسب و کار کوچک و متوسط (SMEs) که دارای بالاترین میزان موفقیت و عملکرد بودند، انجام شد، مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر موفقیت

¹ . Small Business American

کسب و کارها بدین شرح اعلام گردید: ۱- وجود تیم مدیریت قوی و متعهد ۲- وجود اساس نامه‌های مدیریتی قوی، آینده‌نگر و توانا ۳- بکارگیری رهیافت راهبردی متناسب و صحیح ۴- توانایی شناسایی و تمرکز بر بازار ۵- توانایی توسعه و حفظ ظرفیت عملکردی خود ۶- توجه و دقت در مشتری‌مداری ۷- وجود منابع مالی و فنی غنی.

Van Gils (2005) در مطالعه خود برای تحلیل ساختار مدیریت برتر کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در هلند، به این نتیجه دست یافت که غالب مدیران و مؤسسان این کسب و کارها از دانش راهبردی و تعاملات بروکراسی مرتبط با فرایند اجرای برنامه‌های کسب و کارها و ارتباطات شبکه‌ای مربوطه آگاهی چندانی نداشتند. لذا ضرورت ارائه دوره‌های آموزشی برای آن‌ها در موارد مذکور احساس می‌شد. طبق بررسی Hawkins (1993) در ژاپن، مراکز اطلاعاتی منطقه‌ای، با فراهم نمودن خدمات مشاوره‌ای و آموزشی رایگان، در موفقیت و توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط تاثیرگذار بوده‌اند. بر اساس بررسی (1987) در جزایر ویرجین، بخشودگی مالیاتی برای همه کسب و کارها به مدت ده سال و معافیت از عوارض گمرکی برای واردات تجهیزات فنی، توسعه کارآفرینی را تسهیل کرده است. (Welsch and Young, 1993) موانع اصلی راه‌اندازی کسب و کار در مکزیکو را مقررات بیش از حد دولت، نرخ بالای مالیات و افزایش تورم ارزیابی کرده‌اند. (Moreno and Casillas, 2008) با مطالعه بر روی ۴۳۴ نمونه، روابط بین نگرش به کارآفرینی، محیط، استراتژی‌هایی شامل توسعه بر مبنای محصولات و تکنولوژی جدید و توسعه بر مبنای توجه به بازارها و نیازهای جدید، و منابع را با رشد کسب و کارها مرتبط می‌دانند. Tyebjee and Vickery (1998) در مطالعه‌ای، توسعه کارآفرینی را متأثر از رویه‌ها و سیاست‌های دولت و شرایط اجتماعی و اقتصادی دانسته‌اند. براساس بررسی Dana (1987) در سنگاپور، اعطای وام‌های کم‌بهره و یارانه‌های دولت، توسعه کسب و کارها را تسهیل کرده است. (Simoes, 1988) در مطالعه‌ای در کشور پرتغال به این نتیجه رسید که حمایت‌های مالی دولت برای ایجاد کسب و کار موثر بوده است. در ایران، انجام اصلاحات اداری در جهت روان، ساده و سریع‌تر کردن فرایند کارها، جلوگیری از فساد و رشوه، تاکید برحکومت قانون به ویژه توسط دولت و اجزای آن، آزادسازی اقتصادی و تقویت بخش خصوصی برای خروج از بن بست توقف سرمایه‌گذاری، در میان مدت مؤثر است. (Moshiri, 2004) سخت‌گیری بانک‌های عامل در اخذ وثیقه ملکی و ضامن، عدم همراهی با متقاضیان و ارایه سفته برای دریافت تسهیلات توسط متقاضیان و پذیرفته نشدن آن‌ها از طرف اکثر بانک‌ها را از دیگر مسائلی می‌توان دانست که کارآفرینان متقاضی تاسیس و توسعه کسب و کار در ایران را با مشکل مواجه نموده است. (Foturchi, 2006)

از طرفی سرعت در پاسخگویی به تقاضای متقاضیان، به عبارت دیگر به حداقل رساندن فاصله‌ی بین ارائه درخواست و پرداخت اعتبار، از عوامل مهم جذب صحیح اعتبار و مصرف برای تولید است. در واقع یکی از عمده‌ترین و اساسی‌ترین دلایل عدم موفقیت بسیاری از واحدهای تولیدی در ایران و بروز مشکلات، درصد بالای نرخ سود تسهیلات بانکی می‌باشد. عامل وثیقه از سوی بانک‌ها، به عنوان یک مانع عمده جهت

راه‌اندازی و تأسیس کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین است که در این راستا آمار و عملکرد دریافتی از سوی بانک‌ها نیز این نتیجه را تأیید نموده است (Foturchi, 2006).

Hossein Zadeh Bahreinee (2007) طی پژوهشی که در هشت استان کشور انجام داد، علاوه بر مشکل مالی، مشکلات دیگری از جمله بی‌ثباتی قوانین و مقررات دولتی و فساد دستگاه‌های دولتی که باعث بالا رفتن هزینه‌های کسب و کارهای کوچک و متوسط و طولانی شدن زمان انجام امور اداری شده را برشمرده و معتقد است که اغلب سرمایه‌گذاران، قانون کار را مانع فعالیت‌هایشان می‌دانند و از نظر وی بیمه کارگری و نرخ‌های مالیاتی نیز از دیگر مشکلات حایز اهمیت در تاسیس و توسعه کسب و کارهاست.

از دیگر عوامل تاثیرگذار بر موفقیت کسب و کارها ماهیت رقابت‌پذیری آنهاست که مطابق تحقیق انجمن کانادایی تجارت‌های مستقل^۱ (CFIB)، کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs) دارای ماهیت بالای رقابت‌پذیری بوده و به‌طور مداوم سعی در بهبود با سرمایه‌گذاری در تجهیز، آموزش و تکنولوژی جدید دارند. اکثر آنها اظهار می‌کنند در مواجهه با رقابت دیگر شرکت‌ها بهره‌ورتر شده و تعداد زیادی از آنها در حال برنامه‌ریزی در جهت توسعه یا ایجاد تنوع در کسب و کارهایشان هستند. (CFIB, 2008)

به‌طور کلی و در جمع‌بندی نتایج پژوهش‌های انجام شده در رابطه با موفقیت یا شکست کسب و کارها می‌توان به عواملی چون مدیریت کارای منابع انسانی، وجود سرمایه کافی، بازاریابی، دسترسی به اطلاعات تکنولوژیکی، مدیریت قوی، تعاملات بروکراسی مرتبط با فرایند اجرای برنامه‌های کسب و کار، دوره‌های آموزشی و خدمات مشاوره‌ای، ثبات قوانین و مقررات دولتی، مالیاتی، نرخ سود تسهیلات بانکی و ... اشاره داشت. می‌توان گفت از همه مهم‌تر، ناچیز پنداشتن مشکلات شروع یک کسب و کار یکی از بزرگترین موانع توسعه کارآفرینی در کشور است و شناسایی و بررسی عوامل تاثیرگذار بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط، می‌تواند در توسعه کسب و کارها و کارآفرینی، اشتغال‌زایی، جلوگیری از هدررفت سرمایه، منابع انسانی و زمان بسیار موثر باشد و از آن‌جا که در این زمینه تحقیقات جامع و کافی به ویژه در بخش کشاورزی، انجام نپذیرفته است لذا پژوهش حاضر با هدف کلی تحلیل عوامل موثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی صورت گرفت. در این راستا، اهداف اختصاصی زیر مدنظر این پژوهش قرار گرفت:

- ۱) بررسی ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای موسسان کسب و کارهای کوچک و متوسط
- ۲) بررسی موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی
- ۳) اولویت‌بندی کانال‌ها و منابع اطلاعاتی مورد استفاده کارآفرینان
- ۴) تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و موفقیت کسب و کارها
- ۵) تعیین متغیرهای تاثیرگذار بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی.

^۱. Canadian Federation of Independent Business

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر با هدف تحلیل عوامل موثر بر میزان موفقیت کسب‌وکارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی، مطالعه کشاورزان شهرستان فراهان، استان مرکزی طراحی و اجرا گردید. این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی، از نظر امکان کنترل متغیرها از نوع علی-ارتباطی، از نظر روش‌شناسی تحقیق از نوع پیشین‌پژوهی (پس‌رویدادی) و از لحاظ گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات میدانی است. جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه افرادی که نسبت به تأسیس کسب و کارهای کوچک و متوسط در بخش کشاورزی در استان مرکزی، شهرستان فراهان، اقدام نموده بودند، تشکیل دادند. در واقع این افراد با داشتن طرح‌های توجیهی اقتصادی، از طریق سازمان جهاد کشاورزی، جهت دریافت تسهیلات بنگاه‌های کوچک اقتصادی زودبازده به بانک‌های کشاورزی معرفی شده و با اخذ اعتبارات، اقدام به راه‌اندازی کسب و کاری کوچک یا متوسط در زمینه کشاورزی نموده بودند. طبق منابع و مستندات مدیریت شعب بانک کشاورزی استان، شهرستان فراهان به دلیل داشتن بیشترین تعداد کارآفرین در بخش کشاورزی استان (کلیه افرادی که در سطح استان، از تسهیلات فوق‌الذکر جهت راه‌اندازی کسب و کار در بخش کشاورزی استفاده نموده بودند) به عنوان جامعه آماری، به تعداد (N=۳۵۶) نفر جهت شناسایی و بررسی عوامل تأثیرگذار بر توسعه و موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط بخش کشاورزی انتخاب گردید. در انتخاب کسب و کارها، معیار تعداد افراد تشکیل‌دهنده یک کسب و کار، کمتر از ۱۰ نفر، در نظر گرفته شد. حجم نمونه براساس آزمون کوکران به تعداد ۹۱ نفر تعیین گردید و جهت بالا بردن دقت محاسباتی تعداد به ۱۰۰ نفر افزایش داده شد. از آن‌جا که کارآفرینان در زمینه‌های گوناگون کشاورزی (زراعی، دامی، باغی، پرورش زنبور عسل و قارچ و ...) فعالیت می‌نمودند، به چند طبقه شغلی تقسیم شدند و پاسخگویان با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب، از هر طبقه انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. به دلیل پراکنده بودن افراد در روستاهای مختلف شهرستان، توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها با صرف زمان و انرژی بسیاری انجام شد. متغیرهای مستقل تحقیق عبارت‌اند از: سن، سطح تحصیلات، مدت فعالیت، نوع فعالیت، مشخصات کسب و کار از قبیل؛ تعداد افراد شاغل، میزان اعتبار درخواستی و دریافتی از بانک کشاورزی، نرخ سود تسهیلات دریافتی، فاصله زمانی ارائه طرح تا تصویب و ارائه تسهیلات، انگیزه اخذ وام و تأسیس کسب و کار، مشکلات راه‌اندازی کسب و کار و منابع و مجاری کسب اطلاعات. گویه‌های سنجنده برخی از متغیرهای تحقیق در یک مجموعه منظم از عبارات، دارای ترتیب خاص و وزن‌های مساوی در مقیاس لیکرت (از هیچ تا خیلی زیاد در دامنه ۰ تا ۵) تدوین شده بود. بقیه گویه‌ها به فراخور دیگر اهداف در پرسشنامه، به صورت باز و دو وجهی ارائه شد. در این تحقیق، متغیر وابسته، "میزان موفقیت کسب و کار کوچک و متوسط" می‌باشد. گویه‌های مرتبط با عوامل مؤثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط، مشکلات راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک و متوسط در پرسشنامه، برگرفته از تحقیقات (Hosseini Zadeh Bahreinee, 2007)، (Ghosh et al, 2001) و (Foturchi, 2006) و (Welsch and ; (Hawkins, 1993)، (Moshiri, 2004); (Dana, 1987); (Van Gils, 2005)، Canadian Federation of ; (Tyebjee and Vickery, 1988); (Simoes, 1998); (Young, 1982)

(Independent Business (CFIB), 2008) بوده است. به طوری که اطلاعات در خصوص میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط جمعاً با ۲۱ متغیر به دست آمد. جهت تعیین پایایی ابزار تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که برای این منظور، تعداد ۳۰ پرسشنامه در مرحله آزمایشی مقدماتی (pilot test) توسط کارآفرینان منتخب تکمیل گردید و ضریب پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ) برای متغیرهای موفقیت کسب و کارها، مشکلات راه اندازی کسب و کارهای کوچک و متوسط و کانالها و منابع اطلاعاتی مورد استفاده به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۸۵ و ۰/۷۹ به دست آمد. قابل ذکر است برای احتراز از خطای پیش‌آزمون و پرسشنامه از این افراد در مرحله میدانی استفاده نگردید. روایی صوری پرسشنامه براساس نظر جمعی از اساتید گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران تأیید گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش شامل بخش توصیف داده‌ها و بخش تحلیل استنباطی داده‌ها صورت گرفت. در بخش تحلیل توصیفی داده‌ها، از آماره‌های توصیفی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش تحلیل استنباطی داده‌ها از تحلیل همبستگی و تحلیل رگرسیون استفاده گردید.

نتایج و بحث

بررسی اطلاعات جمعیت‌شناختی نشان داد که میانگین سنی جامعه مورد مطالعه ۴۲ سال و دامنه سنی بین ۲۶-۷۸ سال بود و کلیه اعضای جامعه آماری تحقیق را مردان تشکیل می‌دادند. از نظر سطح تحصیل، ۲۸ درصد از کارآفرینان دارای تحصیلاتی در حد دیپلم بوده که بیشترین درصد را به خود اختصاص دادند. بر اساس نوع فعالیتی که کارآفرینان با تاسیس کسب و کار کوچک و متوسط به آن مشغول شده بودند، ۶۷ درصد آنان، به عنوان بیشترین فراوانی در زمینه دامداری و ۳ درصد به عنوان کمترین فراوانی به پرورش زنبور عسل پرداخته بودند (جدول ۱). در رابطه با تعداد افراد تشکیل‌دهنده کسب و کار باید گفت که ۵۸ درصد آن‌ها با ۵ نفر، ۳۳ درصد آن‌ها با ۴ نفر و ۹ درصد آن‌ها با بیش از ۴ نفر اداره می‌شدند.

جدول ۱- توزیع فراوانی کارآفرینان بر اساس نوع فعالیت

نوع فعالیت	فراوانی	درصد
امور دامی	۶۷	۶۷
امور زراعی	۸	۸
تاسیس ایستگاه شیر	۷	۷
احداث باغ	۶	۶
پرورش قارچ خوراکی	۵	۵
فعالیت گلخانه‌ای	۴	۴
پرورش زنبور عسل	۳	۳

شرایط استفاده از تسهیلات بانکی و مشکلات پیش‌روی موسسان کسب و کارهای کوچک و متوسط

نتایج تحقیق از نظر بررسی حجم اعتبار درخواست شده و اعتبار تصویب شده از سوی بانک کشاورزی نشان داد، بیشترین اعتبار درخواستی از بانک کشاورزی (۴۷ درصد)، در دامنه ۲۰۱-۳۰۰ میلیون ریال قرار دارد و کمترین آن‌ها (۵ درصد) کمتر از ۴۰ میلیون ریال است. همچنین بیشترین میزان اعتبارات تصویب شده (۵۲ درصد) در دامنه ۱۰۱-۲۰۰ میلیون ریال قرار دارد و کمترین اعتبار تصویب شده (۴ درصد) ۴۰ میلیون ریال می‌باشد (جدول ۲).

جدول ۲- توزیع فراوانی موسسان کسب و کارهای کوچک و متوسط، براساس اعتبارات درخواستی و دریافتی

اعتبار دریافتی		اعتبار درخواستی		اعتبار درخواستی و دریافتی (ارقام میلیون ریال)	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۴	۴	۵	۵	۵	کمتر از ۴۰
۵۶	۵۲	۱۵	۱۰	۱۰	۱۰۱-۲۰۰
۸۵	۲۹	۶۲	۴۷	۴۷	۲۰۱-۳۰۰
۹۰	۵	۸۱	۱۹	۱۹	۳۰۱-۴۰۰
۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۱۹	۱۹	بیش از ۴۰۰
نما: ۲۰۰	میانگین: ۲۳۹	نما: ۱۵۰	میانگین: ۳۳۳		
حداقل: ۴۰	حداکثر: ۸۵۰	حداقل: ۴۰	حداکثر: ۲۰۰۰		

اکثریت کارآفرینان (۶۲ درصد) به‌عنوان بیشترین فراوانی، تسهیلات پرداخت شده از سوی بانک کشاورزی را با نرخ سود ۱۴ درصد دریافت نموده‌اند. یافته‌های مندرج در جدول (۳) نشان می‌دهد که ۲۹ درصد از کارآفرینان به‌عنوان بیشترین فراوانی، انگیزه خود در استفاده از تسهیلات جهت تأسیس و توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط را، تأمین سرمایه جهت اشتغال و ۱۴ درصد آن‌ها به عاملی چون سودآور بودن فعالیت‌های کشاورزی نسبت داده‌اند.

جدول ۳- انگیزه استفاده از تسهیلات جهت تأسیس و توسعه کسب و کار

درصد	فراوانی	انگیزه استفاده از تسهیلات
۲۹	۲۹	تأمین سرمایه برای اشتغال
۲۰	۲۰	اشتغال در بخش کشاورزی
۱۸	۱۸	فعالیت در زمینه تخصصی
۱۴	۱۴	سودآور بودن فعالیت‌های کشاورزی
۱۰	۱۰	فعالیت در زمینه تخصصی و تأمین سرمایه برای اشتغال
۹	۹	تأمین سرمایه برای اشتغال و اشتغال در بخش کشاورزی

نتایج تحقیق در رابطه با فاصله زمانی ارائه طرح تا تصویب و ارائه تسهیلات نشان داد، بیشترین فراوانی در بازه زمانی (۳۳ درصد) ارائه طرح کسب و کار به بانک تا تصویب آن، مربوط به بازه ۱-۱/۵ ماه است. به عبارتی فاصله ارائه طرح تا تصویب آن حدود ۴۵ روز به طول می‌انجامد و کمترین فراوانی در بازه زمانی (۹ درصد) ۶ ماه است. همچنین در مورد فاصله زمانی بین تصویب طرح تا ارائه تسهیلات حداکثر فراوانی در بازه زمانی (۳۴ درصد) حدود یک ماه و کمترین آن حدود ۱۲ ماه و به عبارتی یک سال طول می‌کشد. در مجموع می‌توان گفت، مدت ارائه طرح به بانک تا تصویب طرح و مدت زمان تصویب طرح تا ارائه تسهیلات قریب دو ماه و نیم به طول می‌انجامد تا موسسان کسب و کارهای کوچک و متوسط از تسهیلات بانکی برخوردار گردند.

در رابطه با مشکلات راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک و متوسط باید گفته شود در حدود ۴۰ درصد کارآفرینان، سخت‌گیری زیاد بانک‌ها در پرداخت تسهیلات جهت راه‌اندازی کسب و کار و بقیه به عواملی چون عدم پرداخت به موقع اعتبارات از سوی بانک کشاورزی، مشکلات بوروکراسی اداری، معرفی ضامن معتبر، تهیه زمین، عدم اطلاع‌رسانی صحیح و غیره اشاره داشتند (جدول ۴).

جدول ۴- توزیع فراوانی مشکلات راه‌اندازی کسب و کارها از دیدگاه پاسخگویان

مشکلات راه‌اندازی کسب و کار	فراوانی	درصد
سخت‌گیری زیاد بانک‌ها در پرداخت اعتبارات	۳۹	۳۹
عدم پرداخت به موقع اعتبارات	۱۳	۱۳
بروکراسی اداری پیچیده و طولانی	۱۰	۱۰
سخت‌گیری زیاد و عدم پرداخت به موقع اعتبار	۱۰	۱۰
معرفی ضامن معتبر	۵	۵
تهیه زمین	۵	۵
عدم اطلاع‌رسانی صحیح	۵	۵
تهیه طرح	۸	۸
عدم پرداخت به موقع اعتبار و معرفی ضامن معتبر	۵	۵

اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط از دیدگاه پاسخگویان براساس پیشینه تحقیق، بیست و یک متغیر به عنوان عوامل اثرگذار بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط مورد بررسی قرار گرفتند. این متغیرها از نظر پاسخگویان تحقیق، از لحاظ اولویت به ترتیب در جدول (۵) آمده است.

جدول ۵- اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین (n=۱۰۰)

اولویت	ضریب تغییرات	میانگین*	گویه
۱	۰/۱۴۰	۴/۷۸	کیفیت محصولات
۲	۰/۱۴۵	۴/۵۸	توان رقابت با سایر کسب و کارها
۳	۰/۱۵۸	۴/۴۲	توانایی مقابله با رویدادهای غیرمنتظره
۴	۰/۱۷۳	۴/۳۸	تخصص نیروی کار (سطح تحصیلات)
۵	۰/۱۷۵	۴/۳۶	مدیریت صحیح هزینه‌ها
۶	۰/۱۸۵	۴/۳۵	استفاده از نظرات کارشناسان
۷	۰/۱۸۹	۴/۳۳	شرکت در دوره های آموزشی
۸	۰/۲۰۱	۴/۳۱	مهارت نیروی کار (تجربه عملی و اجرایی)
۹	۰/۲۰۴	۴/۳۰	انجام فعالیت‌ها طبق برنامه
۱۰	۰/۲۱۴	۴/۲۹	بررسی پیوسته برنامه
۱۱	۰/۲۳۸	۴/۱۵	امنیت سرمایه‌گذاری
۱۲	۰/۲۳۹	۳/۸۵	هماهنگی هزینه و فایده
۱۳	۰/۲۴۵	۳/۷۶	تنوع فعالیت‌های تجاری
۱۴	۰/۲۴۹	۳/۷۳	توان مقاومت کسب و کار در رکود اقتصادی
۱۵	۰/۲۴۱	۳/۶۶	ارتباط دائم با بازار
۱۶	۰/۲۵۰	۳/۵۹	اضافه کردن سود به سرمایه
۱۷	۰/۲۵۲	۳/۴۱	حمایت دولت در تخفیف مالیات
۱۸	۰/۲۹۹	۳/۱۶	عکس‌العمل به تقاضای بازار
۱۹	۰/۳۷۴	۲/۸۲	حمایت دولت در معافیت سود بازرگانی
۲۰	۰/۳۹۰	۲/۸۱	استفاده از فناوری‌های مدرن کشاورزی
۲۱	۰/۳۹۸	۲/۱۵	استفاده از اینترنت

* طیف لیکرت (۰: هیچ، ۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد، ۵: خیلی زیاد)

در تشریح مختصری از برخی گویه‌های جدول (۵)، منظور از تخصص و مهارت در نیروی کار به ترتیب داشتن تحصیلات مناسب و مرتبط با محصولات کسب و کارها و تجربه عملی و یا اجرایی گذشته است. در ارتباط با گویه امنیت سرمایه‌گذاری، منظور میزان اطمینان از بازگشتی سرمایه و سودآور بودن آن است که بالطبع، عملکرد اقتصادی کسب و کارها و میزان قوانین حمایتی وضع شده در این زمینه باعث جلب سرمایه‌گذاری بیشتر در کسب و کارها خواهد شد. براساس اولویت‌بندی پاسخگویان، متغیرهای کیفیت محصولات (از جنبه میزان رضایت‌مندی مشتریان و توجه به نیازهای آنان)، توان رقابت با سایر کسب و کارها و توانایی مقابله با رویدادهای غیرمنتظره (میزان قابلیت در مدیریت بحران نزد کارآفرینان جهت مواجهه با بحران‌های مالی، کاهش تقاضای محصولات کسب و کار، رکود اقتصادی و ...) سه اولویت اول اثرگذار در موفقیت کسب

و کارها معرفی شده است. متغیرهای عکس‌العمل به تقاضای بازار، حمایت‌های دولت در معافیت سود بازرگانی، استفاده از فناوری‌های مدرن کشاورزی و استفاده از اینترنت به ترتیب در اولویت‌های آخر قرار داشتند.

کانال‌ها و منابع اطلاعاتی مورد استفاده پاسخگویان

مقادیر میانگین نمرات و ضریب تغییرات استفاده از کانال‌ها/ منابع اطلاعاتی (جدول ۶) نشان می‌دهد که مشورت با سایر کسب و کارها و تماس مشورتی با همسایگان و آشنایان و عوامل ترویجی به ترتیب بالاترین اولویت پاسخگویان را از نظر مراجعه به منابع مورد مطالعه به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۶- توزیع فراوانی براساس اولویت تماس با کانال‌ها/ منابع اطلاعاتی مورد استفاده

اولویت	ضریب تغییرات	میانگین	منبع کسب اطلاعات
۱	۰/۳۴۴	۳/۹۷	سایر کسب و کارها
۲	۰/۳۰۴	۳/۹۷	همسایگان و آشنایان
۳	۰/۳۴۷	۳/۷۲	مروج محلی
۴	۰/۳۵۲	۳/۵۴	کارآفرینان نمونه
۵	۰/۴۳۲	۳/۵۴	کتاب و نشریات کشاورزی
۶	۰/۴۳۹	۳/۴۶	رادیو و تلویزیون
۷	۰/۴۴۰	۳/۳۲	اعتباردهندگان محلی
۸	۰/۴۶۷	۳/۲	فروشندگان نهاده‌ها
۹	۰/۴۷۳	۳/۰۴	دوره آموزشی- ترویجی
۱۰	۰/۵۳۹	۲/۶۴	موسسات دولتی
۱۱	۰/۵۶۵	۲/۲۸	مرکز تحقیقات کشاورزی

تحلیل روابط متغیرهای مستقل و میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط

یافته‌های مندرج در جدول (۷) نشان می‌دهد، بین میزان موفقیت در کسب و کارهای کوچک و متوسط با متغیرهای سن، مدت فعالیت در شغل، عملکرد بانک کشاورزی، عملکرد سازمان جهاد کشاورزی و ویژگی‌های کارآفرینی در سطح یک درصد و بین متغیرهای میزان استفاده از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و تعداد افراد تشکیل‌دهنده کسب و کار با میزان موفقیت در کسب و کارهای کوچک و متوسط در سطح پنج درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت. همچنین بر اساس آزمون کای‌اسکویر بین نوع فعالیت با میزان موفقیت رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۵ درصد مشاهده شد ($\chi^2 = ۸/۰۹۰$, $p = ۰/۰۴۴$).

جدول ۷- ضرایب همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (n=۱۰۰)

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
سن	۰/۲۹۸**	۰/۰۰۳
میزان تحصیلات	۰/۱۸۸	۰/۰۶۱
مدت فعالیت در شغل	۰/۲۸۴**	۰/۰۰۴
عملکرد بانک کشاورزی	۰/۳۹۵**	۰/۰۰۰
عملکرد سازمان جهاد کشاورزی	۰/۳۵۵**	۰/۰۰۰
ویژگی‌های کارآفرینی	۰/۲۷۹**	۰/۰۰۵
تعداد افراد شاغل در کسب و کار	۰/۲۰۹*	۰/۰۳۷
میزان استفاده از منابع اطلاعاتی	۰/۲۴۷*	۰/۰۱۳

*معنی داری در سطح پنج درصد

**معنی داری در سطح یک درصد

نتایج تحلیل رگرسیونی

نتایج تحلیل رگرسیون به شیوه گام به گام (Stepwise) برای پیش‌بینی اثرات متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط، در جدول (۸) آورده شده است. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که چهار متغیر عملکرد بانک کشاورزی، ویژگی‌های کارآفرینانه، میزان بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و مدت فعالیت کسب و کار بیشترین تاثیر را بر متغیر وابسته، میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط، داشته است. به طوری که ۵۰/۲ درصد از تغییر در میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط را عملکرد بانک کشاورزی، ۱۹/۵ درصد از تغییرات تبیین شده توسط متغیر ویژگی‌های کارآفرینانه، ۵/۸ درصد به وسیله متغیر میزان بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و ۲/۳ درصد از تغییرات را متغیر مدت فعالیت کسب و کار تبیین نموده است. این چهار متغیر در مجموع ۷۷/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند. نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون در جداول (۸ و ۹) آمده است.

جدول ۸- رگرسیون گام به گام تغییرات تبیین شده در میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط

گام	متغیر	R	R ²	R ² ad	درصد تغییرات تبیین شده توسط هر متغیر
۱	عملکرد بانک کشاورزی	۰/۷۱۵	۰/۵۱۱	۰/۵۰۲	۵۰/۲
۲	ویژگی‌های کارآفرینانه	۰/۸۴۲	۰/۷۰۸	۰/۶۹۷	۱۹/۵
۳	میزان بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و ارتباطی	۰/۸۷۷	۰/۷۶۹	۰/۷۵۵	۵/۸
۴	مدت فعالیت کسب و کار	۰/۸۹۱	۰/۷۹۵	۰/۷۷۸	۲/۳

جدول ۹- ضرایب متغیرها در گام چهارم در معادله رگرسیون میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط

متغیر	B	S.E	β	Sig
عدد ثابت	۱۱۵/۴۱۲	۳/۵۲۵	---	۰/۰۰۰
عملکرد بانک کشاورزی	-۰/۵۸۱	۰/۰۵۴	-۱/۰۵۲	۰/۰۰۰
ویژگی‌های کارآفرینانه	-۱/۳۵۳	۰/۱۸۹	-۰/۷۳۴	۰/۰۰۰
میزان بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و ارتباطی	۰/۱۴۶	۰/۰۳۲	۰/۳۸۷	۰/۰۰۰
مدت فعالیت کسب و کار	-۰/۱۱۹	۰/۰۴۸	-۰/۲۱۸	۰/۰۱۷

با توجه به توضیحات ارائه شده و نتایج جدول (۹) معادله خطی حاصل از رگرسیون به شکل زیر می‌باشد:

$$Y = 115.412 - 0.581 X_1 - 1.353 X_2 + 0.146 X_3 - 0.119 X_4$$

که در آن Y: میزان موفقیت کسب و کارها، X₁: عملکرد بانک کشاورزی، X₂: ویژگی‌های کارآفرینانه، X₃: میزان بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و X₄: مدت فعالیت کسب و کار می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این تحقیق به ارزیابی و تحلیل عوامل موثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی پرداخته است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که غالب کارآفرینان انگیزه خود در استفاده از وام کسب و کارهای کوچک و متوسط راه، تأمین سرمایه جهت اشتغال در زمینه‌های کشاورزی معرفی کرده‌اند. به نظر می‌رسد بهبود هر چه بیشتر میزان و وضعیت ساماندهی وام‌های مربوطه در راستای تشویق دیگر کارآفرینان جهت روآوری به ایجاد کسب و کارهای کوچک و متوسط مورد توجه باشد.

نتایجی که در رابطه با مشکلات راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک و متوسط مدنظر است نشان می‌دهد، کارآفرینان به ترتیب اولویت سخت‌گیری زیاد بانک‌ها در پرداخت تسهیلات جهت راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک، عدم پرداخت به موقع اعتبارات از سوی بانک و مشکلات بورکراسی را برشمرده بودند. با توجه به بازده اقتصادی کسب و کارها و اهمیت و نقش اثرگذار آن در بهبود بحران اشتغال، از آن بایستی تحت عنوان یک طرح ملی یاد کرده و تدوین دستورالعمل‌های تسهیل‌گر تحت لوایح قانونی، در راستای تسهیل فرایند تاسیس و توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط، را در دستور کار قرار داد.

عوامل توان رقابت با سایر کسب و کارها، کیفیت محصولات و توانایی مقابله با رویدادهای غیر منتظره، سه اولویت اول اثرگذار در موفقیت کسب و کارها معرفی شده‌اند. این امر دلالت بر جهت‌گیری مثبت فعالیت‌های کسب و کارهای کوچک و متوسط در امر تولید تجاری و رونق اقتصادی دارد. لذا تأکید بر افزایش کیفیت محصولات و تولیدات جهت بالابردن توان رقابتی با دیگر کسب و کارها حائز اهمیت فراوانی است. در

این راستا ارائه دوره‌های تکمیلی پرورشی و یادگیری، راهکارهای مقابله با شرایط بحران‌زای تجاری-اقتصادی، جهت حفظ و ارتقای هر چه بیشتر فعالیت‌های مدیریتی آن ضروری به نظر می‌رسد. همچنین با توجه به آن‌که استفاده از فناوری‌های مدرن کشاورزی، حمایت‌های دولت در تخفیف مالیات و معافیت سود بازرگانی و استفاده از اینترنت به ترتیب در اولویت‌های آخر قرار داشتند، تبیین و تحلیل تأثیرگذاری تکنولوژی و فناوری روز به عنوان مؤلفه‌های توانمند اثرگذار در میدان رقابت به صاحبان کسب و کارهای کارآفرین پیشنهاد می‌گردد. با توجه به اهمیت ارتباطات توسط رسانه‌هایی چون اینترنت و با توجه به گستردگی فعالیت‌های تجاری بنگاه‌های اقتصادی، امروزه کاربرد اینترنت جایگاه بسیار مهمی یافته، لذا عدم آشنایی و بکارگیری صاحبان بنگاه‌های موردنظر از این فناوری ارتباطی یک نقص عمده محسوب شده، بنابراین برگزاری دوره‌های کاربرد اینترنت در امور تجاری جهت اعضای کسب و کارهای کوچک و متوسط ضروری است.

مطابق با نتایج تحقیق بین متغیرهای مستقل از قبیل عملکرد بانک کشاورزی، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و مدت فعالیت در شغل با میزان موفقیت کسب و کار رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد این یافته‌ها با نتایج تحقیقات (Foturchi(2006); Hossein Zadeh Bahreinee (2007) ; (2005) Narain مطابقت می‌نماید.

نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای عملکرد بانک کشاورزی، ویژگی‌های کارآفرینانه، میزان بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و مدت فعالیت کسب و کار، بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته، داشته است که با نتایج تحقیقات (Tyebjee and Vickery(1988); Dana(1987); Paauwe(2004) مطابقت می‌نماید.

نتایج تحلیل همبستگی نشان داد بین تعداد افراد تشکیل‌دهنده کسب و کار و موفقیت آن رابطه معنی‌داری وجود دارد که این یافته را می‌توان به توسعه روحیه مشارکت و تشریک‌مساعی افراد در اداره و توسعه کسب و کارها نسبت داد. از آن‌جا که کسب و کارهای مورد مطالعه در حوزه کشاورزی می‌باشند و فعالیت‌های کشاورزی در منطقه مورد مطالعه به شیوه سنتی و تا حدی نیمه صنعتی انجام می‌پذیرد، بنابراین تعداد نیروی انسانی مشارکت‌کننده در کار به عنوان یکی از عوامل تعیین‌کننده موفقیت یا شکست یک واحد تولیدی می‌تواند تأثیرگذار باشد. از طرفی بین سابقه فعالیت و ویژگی‌های کارآفرینانه افراد با میزان موفقیت در کسب و کار نیز رابطه معنی‌داری مشاهده شد. همچنین کانال‌ها و منابع اطلاعاتی چون سایر کسب و کارها، آشنایان و عوامل ترویجی، بالاترین اولویت‌های افراد در کسب اطلاعات بودند؛ می‌توان نتیجه گرفت، وجود تجربه و کسب مهارت‌های عملی لازم در رابطه با کسب و کارها، بر موفقیت آن‌ها نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای دارد، لذا توجه به برگزاری همایش‌ها و جلسات و نشست‌های گروهی که در آن افراد می‌توانند از تجارب یکدیگر در اداره و اجرای کسب و کار بهره ببرند، از جایگاه والایی برخوردار است. بنابراین با توجه به آن‌چه گفته شد؛

- ✓ تعیین اطلاعات آماری موردنیاز برای فعالان اقتصادی به صورت مستمر در پایگاه اطلاعات آماری کشور
- ✓ تعامل بیشتر میان فعالین بخش خصوصی و نهادهای اجرایی به منظور رفع مشکلات مختلف کارآفرینان
- ✓ توسعه و مناسب‌سازی محیط کسب و کار در کشور به تفکیک استان‌ها و فعالیت‌های اقتصادی مختلف
- ✓ همکاری با دستگاه‌های اجرایی و نهادهای بین‌المللی به منظور بهبود وضعیت توسعه کسب و کارها
- ✓ ادغام، شبکه‌سازی، یکپارچه‌سازی و انسجام تشکل‌های موازی به منظور کاهش زمان لازم برای آغاز، فعالیت و پایان دادن به کسب و کار
- ✓ تحقق دولت الکترونیک و کاهش مراجعات کارآفرینان به نهادهای مختلف در مسیر کارآفرینی
- ✓ توسعه ظرفیت‌های نظام مشاوره مدیریت جهت رشد و تعالی کسب و کارها
- ✓ در اولویت قرار داشتن بخش خصوصی و تعاونی در انتخاب طرف‌های قرارداد دستگاه‌های اجرایی

تدوین استراتژی‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های مدون جهت گسترش روحیه و رفتار کارآفرینانه، آموزش و مشاوره، ایجاد فضای مناسب‌تر برای فعالیت کارآفرینان در زمینه‌های گوناگون اقتصادی - اجتماعی، رفع موانع و ایجاد ارتباط و همکاری بین آن‌ها و تسهیل دستیابی آن‌ها به بازارهای جهانی از جمله راهکارهایی است که می‌بایست در زمینه تاسیس و توسعه کسب و کارها در کشور صورت پذیرد. انتظار می‌رود با حل دغدغه‌های کارآفرینان و قانونی شدن موارد تسهیل فعالیت‌های اقتصادی، جایگاه کسب و کارهای کوچک و متوسط در کشور ارتقا یافته و منجر به تقویت بخش خصوصی داخلی و ورود سرمایه و تکنولوژی خارجی و در نتیجه ارتقای سطح تولید، اشتغال و رقابت‌پذیری اقتصاد ملی گردد.

فهرست منابع

1. Acs, Z. J. & Audrestch, D. B. (1993). Inovacao e mudanca tecnologica: a nova ciencia, in: A Nova Ordem Mundial em Questao, J. P. R. Velloso and L. Martins, eds, J. Olympio Editora, Rio de Janeiro.
2. Ahmad Pour Dariani, M. (2000). Entrepreneurship, thesis, models, Pardis company press 57, 1-26. (In Farsi).
3. Baskha, M. (2011). Small and medium enterprise index in 2025. Supervision Commission of Expedient Recognition Convention. Tehran. (In Farsi).
4. Brockhaus, R. (1980). Risk-taking propensity of entrepreneurs. Academy of Management Journal, 23(3), 509-520.
5. Canadian Federation of Independent Business (CFIB). (2008). Small business is keys to productivity growth in Canada. CNW TELBES. Retrieved April 24, 2007, from <http://www.cnw.ca/fr/releases/archive/c8562.html>.
6. Commercial Ministry. (2004). Support necessary of electronic trade development in Small and medium (SME). Electronic trade development unit. Planning and economic investing assistance. Economic report.
7. Dana, L. P. (1987). Entrepreneurship and venture creation- An international comparison of five common- wealth nations. In N C. Churchill, J. A Hornaday, B. A. Kirchoff, O. J. Krasner, & K. H. Vesoe (Eds), Frontiers of entrepreneurship research, Wellesley, MA: Babson College. pp. 573-583.
8. Farhadin, H., Zaree, H. & Mahmoodi, M. (2005). Investing of employment status of master students in agriculture branch. Collection of articles in employment and high education second congress. Tarbiat Modarres University. Tehran. (In Farsi).
9. Foturchi, A. (2006). Great stone in the way establishment SMEs. Animals, cultivated and industry journal. No. 85. p. 40. (In Farsi).
10. Ghosh, B. C., Liang, T., Meng, W. & Chan, T. T. B. (2001). The key success factors, distinctive capabilities and strategic thrusts of top SMEs in Singapore. Journal of Business Research, 51(3), 209-221.
11. Hawkins, D. L. (1993). New business entrepreneurship in the Japanese economy. Journal of Business Venturing, 8, 137-150.
12. Hossein Zadeh Bahreinee, M. H. (2007). Investing of successful or failure of employment projects in provinces, Kargozaran newspaper, policy part, research report, date: 25/5/2007. p.5. (In Farsi).
13. Iranian Entrepreneurship Home. (2008). Reasons of small and medium enterprise breakage. Entrepreneurship development. Retrieved Nov15 2008, from <http://www.karafariny.com/smallbusiness.asp>. (In Farsi).
14. JSAM. (2007). Proposal of cooperation between association and Job and social affair ministry for developing Small and Medium enterprises. Counselors of Investing association, research report. p. 4.
15. Kananee, M. & Mousavi, H. (2006). Definitions, strength, weakness, opportunity, menaces, Technology Small and medium Enterprises. Tomorrow development institute. Retrieved Apr12, 2006, from <http://www.easiencepark.org.ir/HTML/Papers/030.htm>. (In Farsi).

16. Kord, B. (2012). A study of affecting empowerment factors of small and medium enterprises services. *Public management researches*. 5(15):113-134 (In Farsi).
17. Moshiri, S. (2004). View around investing in Iran. *Iran newspaper*. 10th year. p. 14. (In Farsi).
18. Narain, S. (2005). Promoting Competition and Entrepreneurship, Role of National Development Banks. United Nations Commission on Trade and Development. Centre for SME Growth and Development Finance (Mumbai, India).
19. Nouri, S., Golchin Pur, M. & Hozuri, A. (2006). Growing of enterprise by Small and medium (SME) development centers. Collection of articles enterprise investing national conference. Jihad University. Management College. Tehran University. (In Farsi).
20. Paauwe, J. (2004). Human resource management and performance. Achieving longterm viability. Oxford. Oxford University Press.
21. Sheghaghee, M. & Shafee, A. R. (2005). Strategy of enhance contest effective participation in economic development of small and medium industries in Iran. Rasa press. (1st ed). Tehran. (In Farsi).
22. Sheikhan, N. & Rezazadeh, H. (2002). Report of research plan in entrepreneurship in chosen countries, industries engineer research center in Amir Kabir University, 4. (In Farsi).
23. Simoes, V. C. (1998). Portugal and FDI attraction: A multi-criteria approach. *Management International Review*, 28(4), 42-52.
24. Tyebjee, T. & Vickery, L. (1988). Venture capital in Western Europe. *Journal of Business Venturing*. 3(2), 123-136.
25. Van Gils, A. (2005). Management and governance in Dutch SMES. *European Management Journal*, 23(5), 583-589.
26. Welsch, H. P. & Young, E. C. (1982). The Information Source Selection Decision: The role of Entrepreneurial characteristics. *Journal of Small Business Management*, 20(4), 40- 42.
27. Yaghubi, J. (2005). Studying Factors Influencing in unemployment graduate in agriculture branches. The 4th scientific conference on agriculture. Nov. Ferdousi University of Mashhad. pp. 23-25. (In Farsi).